

16 wnw

לצאת ממעגל הפחד

הקיבוצים המתחדשים הכניסו אליהם מנהלים, חלקם חיצוניים, והפכו את עצמם ליישובים המחלישים את החברים דווקא • הגיעה העת להקמת ועדה לזכויות אותם חברים, כי חברה קיבוצית שאינה מקדשת את חבריה, סופה שיפרצו מתוכה לשונות לבה ואש

השלב האבולוציוני הבא הוליד כלפי חברים המתעקשים לערער ולהתריין על הנושאים את עוינותו של הממסד. ולמי מהחברים אין ילד או נכד המבקש לבנות את ביתו בקיבוץ או בהרחבה או עובר בענפי הקיבוץ? ולמי מהם אין בחייו בקשה לעזרה?

ואז הופיע והתנחל בקהילה הקיבוצית מוטיב התלות, החשש והפחד. "אתה צורק", יגידו החברים לחבר שנשאר לעמוד על שלו, "אבל אל תצפה שאני אחתום על העצומה, ואל תצפה ממני שאבוא לומר את דעתי בפומבי, כי אני מפחד שזה יתנקם בי (או בכו שלי, או בנכד שלי) ואולי לא יתייחסו לעניינים האישיים שלי". וכמאמר הברווז, אם זה מתנהג כמו פחד, נראה כמו פחד ונשמע כפחד - זה פחד.

מוטיב הפחד מפני ההנהלות והמנהלים הולך ומתרחב בקיבוצים המתחדשים. חברים מהלכים כחרשים, אילמים ועיוורים ומשלימים עם כך שזוהי גזירת ההתחדשות והיא מן. גם אין להם אמצעים להתגונן כפי שהיו רוצים מפני ההחלטות והתקנונים המשפטיים הנפתלים ומפני אופן התנהלות המנהלים. אנחנו פוגשים אותם בחשאי במשרדי עורכי הדין ושומעים (בסודיות) את קולם.

באותה שעה נותנים רבים מהמנהלים דרור לשימוש בכ"ספים הניהוליים של האגודות. המושגים בעורכי הדין (של הקיבוץ, לא של החברים חלילה) וברואי חשבון ויועצים, וכמעט ללא מגבלות ניהוליות תקציביות, הם מקדמים את התהליכים הנראים להם. ברוב הקיבוצים אין ההנהלה חושפת את גובה העלויות השנתיות של היועצים המשפטיים והאחרים של האגודה. הכול מוצג ברורות הכספיים תחת סעיפי סל של "הוצאות הנהלה וכלליות", ומה אם ידרוש החבר כי יעמידו לרשותו יועץ משפטי להגנה על זכויותיו? ומה אם יבקש לקבל דעה שנייה? מן הסתם הוא ייענה בשלילה. ברי כי אין מנוס מלהקים בכל קיבוץ מתחדש ועדה שתגן על זכויות החברים; כזו שיתאפשר לה לבחון כל ניסוח ותקנון מוצע מנקודת הראות של זכויות החבר. יש להעניק לוועדה זו תקציבים וסמכויות. וכך ניתן יהיה לגבש בסופו של דבר אמנה לזכויות חבר הקיבוץ. כיום אין לזכויות אלו ביטוי ברוב התקנונים.

חברה קיבוצית שאינה מקדשת את זכויותיהם ואת חירותיהם של חבריה, ושאינה חורטת אותן בחוקתה, סופה שיפרצו מתוכה ביום מן הימים לשונות לבה ואש.

חגי מירום, עו"ד, בעבר חבר יפעת

היסודות החברתיים המכוננים של הקיבוץ בכל הקשור ליחסים שבינו לבין החבר כללו שוויון ערך האדם, החופש להביע דעה, השיתוף ושוויון הערך, השתתפות בחברה ויחסים הומניטריים והוגנים. ברכות השנים עבר הקיבוץ שהפך ל"מתחדש" תהפוכות מסוגים שונים, ומלבד האתוס והזיכרון הקולקטיבי העמום של הקיבוץ של פעם נותרו בו החברים ואגודת הקיבוץ. לתוך המערך הניהולי ארגוני של הקיבוץ הוכנסו מנהלים בקהילה ובעסקים, חלקם הגדול חיצוניים, המשמשים כקב"לני ניהול וביצוע, וניתנו להם סמכויות מרחיקות לכת. ברוב עם השינויים מרחיקי הלכת, החל תהליך של נטישת "אסיפת הקיבוץ". מה שהיה פעם הלב הפועם של הדמוקרטיה בקיבוץ, הפך לפורום לקבלת החלטות פורמליות ותקנוניות בניווטם של מנהלי הקיבוץ החדשים.

הקיבוץ, שקיבל החלטות על שינוי אורחות חייו והחליט על הפרטת השירותים, שינה את אופי התנהלותו באמצעות "תקנון קיבוץ מתחדש". לכאורה ניתן היה לצפות שייגברו בו הפרטיות והחופש (הפרטה?) אך למעשה נבנו בו חומות בצורות המחלישות את החברים דווקא. מהעזרה ההדרתית נותר מעט מאוד.

והחברים, בעיקר הוותיקים שבהם, חשו עצמם מוחלים, שים, הקטינו ראש, הרירו רגליהם והפנו מבטם בעיקר אל התא המשפחתי שנותר להם - הילדים והנכדים. כך הלכו החברים ואיברו תשומת לב להחלטות אשר הוגשו להם באמצעות הוועד המנהל. והם, כסומים בארזי בה, נותנים את קולם לכל המלצה המוגשת להם. בעיקר אמורים הדברים באשר להמלצות בעלות האופי התקנוני והמשפטי המנוסחות על ידי עורכי הדין של אגודת הקיבוץ בלא שהם מבינים ער תום את משמעויותיהן.

בהדרגה נוצר במספר ניכר מקרב הקיבוצים המתחדשים מצב חרש של "עויבה פנימית". גרל והולך מספרם של חברי הקיבוץ העוזבים אותו נפשית. אין הם מגלים עניין בהחלטות המתקבלות ובמשמעויות של החלטות אלו על חייהם ועל מידת החופש והחירויות המוקנות להם, והם נוהרים בהמוניהם לקלפיות לאשר את אשר התבקשו ולהמשיך לסגוד את עצמם. מתי המעט המבוקש שים להבין ולהשפיע על שינויי הכיוון, נתפסים על ידי המנהלים כמטרדיים סדרתיים ועל ידי החברים (הספונים בבתיהם) כנורדיקים וכלא רלוונטיים.